

yapıya sahip olan komünistlerin Partizan Özgürlük Cephesi diğer Yugoslav Partizanları'yla birlikte Almanlar'ı kovarak zafere kazandı. II. Dünya Savaşı'nın ardından Slovenya'nın bugün de hâlâ geçerli olan sınırları şekillendi. Slovenya bu sınırlarıyla Yugoslavya Demokratik Cumhuriyeti içinde kalmaya devam etti. 1989'da komünizmin çöküşüyle 1990'da tek partili sistemden çok partili sisteme geçildi. Aralık 1990'da yapılan referandumda Slovenya halkı % 88 oyla bağımsızlığı seçti, 25 Haziran 1991 tarihinde resmen bağımsızlığını ilân etti. İki gün sonra Yugoslavya Halk Ordusu bağımsızlığı engellemek amacıyla sokaklara çıktı. On gün süren savaş diğer Yugoslavya devletlerine benzer şekilde büyük hasara yol açmadı. 7 Temmuz 1991'de imzalanan Brijuni Antlaşmasıyla savaş durduruldu, kalan son askerler de Slovenya'yı terketti. Ülke 15 Ocak 1992'de Avrupa Birliği tarafından resmen tanındı. 22 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edildi. Slovenya, Yugoslavya zamanında oluşmuş coğrafi haliyle 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne katıldı.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

İslâm'ın ve müslümanların ilk izleri Osmanlılar zamanına aittir. 1912'de Avusturya-Macaristan'da resmî din ilân edilen İslâm, Slovenya'da da resmen geçerliydi. Yalnız Slovenya laik bir devlet olduğundan herhangi bir dini resmî olarak tanımamaktadır. İlk camiler I. Dünya Savaşı'nda Avusturya ordusuna katılan Boşnaklar tarafından inşa edildi. Bu camiler şehir ve büyük yerleşim yerlerinden uzak olup zamanla ortadan kaldırıldı. II. Dünya Savaşı'nın ardından bütün Yugoslavya'da oluşturulan şartlardan, özellikle Slovenya'nın ekonomik gelişmesinden dolayı bu ülkeye diğer Yugoslav cumhuriyetlerinden, bilhassa Bosna-Hersek'ten büyük sayıda işçi göç etti.

Boşnak askerlerin bugünkü Slovenya'nın kuzeybatısındaki Log Pod Mangartom köyünde 1915 yılında yaptıkları, İtalyan işgali sırasında ortadan kaldırılan mescid

Bu işçilerin büyük kısmı müslüman Boşnaklar'dan meydana gelmekteydi. Ayrıca Slovenya'ya Kosovalı müslüman Arnavutlar ve Makedonyalı Türkler de göç etti. 1991'de 29.361 olan müslüman nüfusu 2002 sayımında % 2,4 ile 47.488'e yükseldi. Bugünkü müslümanların sayısı bazı kaynaklara göre 60.000'i geçmiştir. Müslüman sayısı Bosna-Hersek'ten ve Kosova'dan gelen göçmenlerden dolayı giderek artmaktadır. Gelen göçmenler sebebiyle Slovenya, Avrupa Birliği'nde göç alma oranı en yüksek olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Slovenya'nın önemli bazı şehirlerinde (Ljubljana, Maribor, Koper vb.) mescidler bulunmaktadır. Mescidler vasıtasıyla Saraybosna merkezli İslâm Birliği müslüman kimliğini korumakta ve yaşatmaktadır. İslâm Birliği çatısı altında bütün Slovenya için müftülük kurumu bulunmaktadır. Din dersleri, vaazlar ve hutbeler yerine ve zamanına göre cemaatin ana dilinde (Boşnakça, Arnavutça) yapılmaktadır. 1969'dan beri İslâm Birliği başşehir olan Ljubljana'da cami ve İslâmî merkezin inşası için çaba sarfettiyse de şehirde müslümanların sayısının devamlı artmasına rağmen devlet makamları çeşitli sebeplerle her defasında başvuruyu reddetti. Nihayet 2013'te cami inşası ve İslâmî merkez için onay verildi. Slovenya'da İslâmî eğitim veren okul ve kurum bulunmamaktadır. Bazı Sloven gençleri Zagreb veya Bosna'daki medreselerde eğitim alabilmektedir. Eski Yugoslavya coğrafyasından gelen bütün göçmenlere genel bir ön yargılı bakış, Osmanlılar hakkında oluşan kötü imajdan ve son zamanlarda dünyada olup biten terör olaylarından beslenmekte, Slovenya'da İslâm ve müslümanlar hakkında olumsuz bir tutum sergilenmektedir. Tarih boyunca Slovenya coğrafyasının müslümanlarla özel ilişkiler kurmadığı görülür. Dolayısıyla bu küçük ülkede şarkiyat bilimleri genelde zayıftır. Türkçe, Arapça ve Farsça öğrenmek isteyenler eski Yugoslavya'nın diğer cumhuriyetlerine (Hırvatistan, Bosna-Hersek) veya Viyana'ya gitmektedir. Slovenya coğrafyasında Osmanlılar'la ilgili çalışmalar Ljubljana Üniversitesi'nde yapılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlijâ Çelebi, *Putopis, Odlomci o jugoslavenskim zemljama* (trc. Hazim Šabanović), Sarajevo 1967; I. Voje, *Slovinci pod pritiskom tureškog nasilja*, Ljubljana 1996; Pašić Ahmed, *Islam i muslimani u Sloveniji*, Sarajevo 2002; *Statistični Letopis 2003. Tablice po narodni pripadnosti, popisi 1961-2002* (Statistical Office of Republic of Slovenia); *Slovenia from Yugoslavia to the European Union* (ed. M. Mrak v.dğr.), Washington 2004; J. K. Cox, *Slovenia: Evolving Loyalties*, Abingdon 2005; N. Vrečer, "The Mos-

que Debate and Anti-Muslim Sentiment in Slovenia", *Islam and Tolerance in Wider Europe* (ed. P. Kilpadi), Budapest 2006, s. 136-139; A. Zalta, "The Attitude of Slovenian Population towards Islam", *The Success Story with the Aftertaste of Bitterness-Discrimination in Slovenia* (ed. S. Devetak), Maribor 2007, s. 75-84; a.mlf., "Muslims in Slovenia", *IS*, XLIV/1 (2005), s. 93-112; V. Bajt, "The Muslim Other in Slovenia: Intersections of a Religious and Ethnic Minority", *Muslims in Poland and Eastern Europe: Widening the European Discourse on Islam* (ed. K. Górak-Sosnowska), Warszawa 2011, s. 307-325; a.mlf., "Muslims in Slovenia: Between Tolerance and Discrimination", *Revija za sociologiju*, XXXIV/4, Zagreb 2008, s. 221-234; *The Land Between: A History of Slovenia* (ed. P. Lang – O. Luthar), Frankfurt-New York 2013; M. Kos, "Istorija", *Zbornik Slovenačka*, XXX/202, Beograd 1927, s. 33-85; *Official Gazette of the Republic of Slovenia*, sy. 33 (1991-); sy. 42 (1997); sy. 66 (2000); S. Dragoš, "Islamophobia in Slovenia: Politically Produced Intolerance", *Journal of Contemporary European Studies*, XIII/3, Abingdon 2005, s. 299-315; *Preporod: Islamske informacione novine*, XLIV/1 (1011), Sarajevo 01 Januar 2014 / 29 Safer 1435, s. 15-17.

NIHAD DOSTOVIĆ

SMIRNOV, Vasily Dmitrievič
(1846-1922)

Rus Türkologu.

Astarhan'da doğdu. Babası Ortodoks din adamı olduğu için küçük yaştan itibaren dinî eğitim almaya başladı. Astarhan ve Perm'deki ilâhiyat liselerinde okuduktan sonra 1865'te Petersburg İlahiyat Akademisi'ne girdi. Oradan Petersburg Üniversitesi Doğu Dilleri Fakültesi'ne geçti. 1871'de fakültenin Arap, Fars ve Türk dilleri bölümlerinden mezun oldu. Rusya üzerindeki Tatar boyunduruğunun eski Rusça metinlerde bıraktığı izleri konu alan bitirme teziyle dikkat çekti. 1873'te *Kuçibey Gömyurdjinskiy i drugie osmanskie pisateli XVII veka o pričinah upadka Turçii* (Göriceli Koçi Bey ve diğer XVII. yüzyıl Osmanlı yazarlarına göre Türkiye'nin çöküşü) adlı tezle yüksek lisansını tamamladı. Ardından aynı fakültede doçent olarak çalışmaya başladı. 1875'te Türkçe bilgisini geliştirmek, kütüphanelerde çalışma yapmak ve bazı edebî eserleri incelemek amacıyla Türkiye'ye ilk seyahatini yaptı. Daha sonra *Vestnik Evropy* dergisinde "İz poezdki vremya Konstantinopol letom 1875" adıyla Türk medeniyeti, Türk okulları ve kütüphaneleri hakkında iki makale yayımladı (sy. 4 [1876], s. 527-566; sy. 5 [1876], s. 7-57). Bu makaleleri Rus basınında geniş yankı buldu. *Peterburgskie vedomosti* (sy. 215, 06 Temmuz 1876; sy. 244, 04 Eylül 1876), *Novoe vremya* (sy. 186, 04 Eylül

1876) ve *Golos* (sy. 262, 22 Eylül 1876) gazetelerinde bu makalelerle ilgili tanıtım ve eleştiri yazıları çıktı. Hocaları arasında dönemin meşhur Türkologlar'ından İlya N. Berezin ve Anton Muhlinskiy de vardı.

Kırk dokuz yıl aynı fakültede Türkçe, Türkiye tarihi ve Türk edebiyatı tarihi dersleri veren Smirnov 1874-1922 yılları arasında Petersburg İmparator (1917'den sonra Rusya) Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü'nün başkanlığını da yürüttü. Bölüm kütüphanesini zenginleştirmek için 1879, 1892, 1905 ve 1913 yıllarında İstanbul'a gitti. Buradan topladığı Türkçe, Arapça, Farsça el yazmalarını ve basma eserleri Petersburg'a götürdü. Bu kütüphanedeki zengin Türkçe el yazmaları ve basma eserler Smirnov'dan kalmıştır. Smirnov, kütüphaneye bağışlanan ya da satın alınan Türkçe el yazmalarının katalogunu hazırladı ve eserler hakkında kısa tanıtma yazıları yazdı. Zamanının önemli bir bölümünü bu yazmalar ve üniversitede verdiği Türkoloji dersleri dolduruyordu. Ayrıca 1885'ten itibaren Rusya'da basılan İslâmî eserler hakkında yıllık ya da üç yıllık tanıtma yazıları kaleme alıp bastırıldı.

Arkeolojik incelemelerde bulunmak üzere 1886'da Kırım'a gitti ve bu incelemelerini neşretti ("Arheologičeskaya ekskuriya v Kırım letom 1886 goda", *Zapiski Vostočnogo otdeleniya imperatorskogo Russkogo arheologičeskogo obščestva*, St. Petersburg 1887, I, 273-302). 1887'de *Krimskoye Khanstvo pod verkhovestvom Ottomanskoj Portii do načala XVIII veka* (XVIII. yüzyılın başına kadar Osmanlı himayesinde Kırım Hanlığı) adlı teziyle doktor unvanını kazandı. Bu çalışmanın devamı olarak *Krimskoe hanstvo pod verhovenstvom Otomanskoj Portii v XVIII stoletie* (Osmanlı himayesinde Kırım Hanlığı XVIII. yüzyıl) adlı eserini yazdı. 1889'da Kafkasya bölgesine bir seyahat yaparak Kumuklar'la ilgili edebî materyaller topladıysa da bunları yayımlayamadı. Yaz tatillerinde zaman zaman Viyana, Paris, Londra ve Budapeşte gibi şehirlere gidip buralardaki kütüphanelerde mevcut Türkçe yazmaları inceledi.

Uzun bir süre Petersburg'daki "müslüman işleri"yle ilgili sansür idaresinin yöneticiliğini yapan Smirnov, Rusya'da müslümanların neşre hazırladığı her şeyi okumak zorundaydı ve onun onayı olmadan herhangi bir yazının basılması mümkün değildi. Bu sebeple Rusya müslümanları tarafından eleştiriliyordu. Zira inceleme işi bazan bir iki yıla kadar uzayabiliyor, bu da yazarların sabrını zorluyordu. Gaspıralı İs-

mâil'in Bahçesaray'da çıkardığı *Tercüman* gazetesini de bir süre kontrol etti. Ancak onay geciktğinden haberler gündemin arkasında kalıyordu. Smirnov'un eserlerinde Türkler aleyhinde ırkçı ve şovenist ifadelere rastlanmaktadır. Türkolog V. A. Gordlevski onun aşırı Rus milliyetçisi olduğunu yazar. Bunda yaşadığı dönemin sosyopolitik etkileri ve Rusya'daki aşırı panslavizm taraftarlığının etkisinin bulunduğu muhakkaktır. Bolşevik İhtilâl'i'nden sonra "Dünya Edebiyatları" serisinin Türk dili ve edebiyatı bölümünü yazdı, Petrograd Enstitüsü Yaşayan Doğu Dilleri Fakültesi'nde Türk dili ve edebiyatı dersleri verdi. Çağdaşları onu Hammer'den sonra en önemli Osmanlı tarihçisi, ayrıca Türkolog olarak nitelendirmektedirler. 25 Mayıs 1922'de Petersburg'da ölen Smirnov üçüncü ve dördüncü dereceden Aziz Vladimir, ikinci dereceden Aziz Anna, birinci ve ikinci dereceden Aziz Stanislav, ayrıca Buhara emîrinin birinci dereceden Altın Yıldız ödülü sahibiydi. *Turetsko-osmanskie skazki* (Türk-Osmanlı hikâyeleri) adlı çalışması sonraları *Tyurkologičeskiy Sbornik 1973* içinde neşredilmiştir (Moskova 1975, s. 221-267).

Eserleri. Smirnov, Rus Türkologları arasında Osmanlı tarihini kendine araştırma alanı olarak seçen ilk bilim adamıdır. Yayımlanmış 150 civarında eseri ve makalesi vardır. Basılmamış bir kısım eserleri ve arşivi Petersburg Şarkiyat Enstitüsü'nde muhafaza edilmektedir. Yukarıda adları geçenler dışında önemli eserleri şunlardır: **1.** *Sbornik nekotorih vajnih izvestiy i ofitsialnih dokumentov kasatelno Turtsii, Rossii i Kırma* (Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti ve Kırım hakkında bazı ma'lûmât-ı mühimme ve tahrîrât-ı resmîyyeyi hâvi mecmua, Petersburg 1881). Smirnov'un kırk dört sayfalık giriş yazısından sonra Arap harfleriyle Türkçe olarak neşredilmiştir. **2.** *Sbornik starinnih gramot i uzakoneny Rossiiy skoy imperii kasatelno prav i sostoyaniya russkopoldannih karaimov* (Rus İmparatorluğu kanunlarında Karaimler'le ilişkili kanunların külliyyatı, Petersburg 1890). **3.** *Obraztsovie proyizvedeniya osmanskoj literatury v izvleçeniyah i otrivkah* (Petersburg 1891, 1903). Bu eserin büyük kısmında Osmanlı Devleti'nin resmî yazışmalarında kullanılan hat örneklerinin tıpkıbasımları da verilmiştir. **4.** *Oçerk istorii tureçkoj literatur* (St. Petersburg 1891). Türk edebiyat tarihiyle ilgili 130 sayfalık bu eser dört ciltlik *Vse obščaya istoriya literatury* adlı kitap içinde yer almaktadır

(haz. V. F. Korş – A. İ. Kirpiçnikov, IV, Petersburg 1892, s. 425-554). **5.** *Tavriçeskaya moneta* (St. Petersburg 1892). **6.** *Aksakovı ih jizn i literaturnaya deyatelnost* (Petersburg 1895). F. Pavlankeov tarafından XIX. yüzyılda başlatılan ve günümüzde Rusya'da devam etmekte olan ünlü kişiler serisi için hazırlanmış olup Slavlar'ın meşhur temsilcileri olan yazar ve tüccar Aksakov kardeşlerin hayatı ve eserlerine dairdir. **7.** *Turetskie legendy o svyatoy Sofii i o drugih vizantiyskih drevnostyah* (Ayasofya ve diğer eski Bizans eserleri üzerine Türk efsaneleri, St. Petersburg 1897). **8.** *Manuscrits turcs de l'Institut des Langues orientales* (Saint-Petersbourg 1897). 1971'de Amsterdam'da tıpkıbasım olarak yeniden neşredilmiştir. **9.** *Obrazçoviya Projzvedeniya Osmanskoj Literaturı (Mecmûa-i Müntehabât-ı Osmâniyye)* (St. Petersburg 1903). **10.** *Mnimiy turetskiy sultan, imenuemy u evropeyskiy pisateley XVI. v. (XVI. yüzyılda Avrupalı yazarlara göre evhamlı Türk sultanı, St. Petersburg 1907)*. **11.** *Pevets Musa Kabardinskaya legenda*. Kafkasya'da yaşayan Kabardin halkının efsanelerinden Âşık Mûsâ hakkında yazılmış, önce makale, daha sonra kitap halinde yayımlanmıştır (Moskova 1909). **12.** *Tatarsko-hanskıe yarlıki iz kolleksii Tavriçeskoj arhivnoy komissii* (Simferopol 1917). **13.** *Krimsko-Hanskıe gramoti* (Kırım Hanlığı hurufatı, Simferopol 1913). Smirnov ayrıca, Muhammed Necâti Efendi'nin, 1771-1775 yıllarında esir olarak bulunduğu Kırım'da daha sonra *Târîh-i Kırım* adıyla kaleme aldığı eserini Rusça'ya tercüme ederek *Russkaya starina* dergisinde neşretmiştir (LXXXI | Mart 1894), s. 113-134; Nisan 1894, s. 179-208; Mayıs 1894, s. 144-169).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Samoyloviç, "Pamyati prof. V. D. Smirnova", *Vostok*, Moskova 1923, s. 207-209; V. A. Gordlevskiy, "Pamyati V. D. Smirnova", *Akademik V. A. Gordlevskiy İzbrannıe Soçineniya* (ed. V. D. Arakin), Moskova 1968, s. 408-414; A. N. Kononov, *Biobibliografiçeskiy slovar oteçestvennih tyurkologov*, Moskova 1974, s. 261-262; A. P. Grigorev, "Hronologičeskiy pereçen trudov V. D. Smirnova i literatura o nem", *Tyurkologičeskiy Sbornik 1973*, Moskova 1975, s. 268-281; A. S. Tveritina, "V. D. Smirnov – istorik Turtsii", *Sovetskaya Tyurkologiya*, sy. 4, Bakü 1971, s. 103-114; E. İ. Maştakova, "V. D. Smirnov isledovatel turetskoj literaturı", a.e., s. 115-123; İhsan Çomak, "Vasily Dimitriyevič Smirnov (1846-1922)", *Ülulararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, V/21 (2012), s. 278-284; "Smirnov Vasily Dmitriyevič", *Entsiklopedičeskiy slovar Brokgauza i Efrona*, St. Petersburg 1900, XXX A, 532-533.